

Sözla oyun oynamaq olmaz...

Söz İlahi işarədir. Sözün gücü var. Bir də söz sahibləri var. O söz sahibləri ki, sözün dəyərini bilir, onun üzərində zərgər dəqiqliyi ilə işləyir. Belə söz adamlarını tanımaq, onlarla ünsiyyət qurmaq bizim “söz” haqqında anlayışımıza yeni bir mənə gətirir. “Söz adamı” layihəsinin növbəti qonağı yazar Günel Eyvazlıdır.

- Sözla ilk tanışlığınızı xatırlayaq. Bu hansı vaxta təsadüf edir?

Qərribə uşaq olmuşam. Bir dəfə sübh tezdən pəncərədən parıltılı, böyük ulduz gözlərimə sataşmışdı. Anamdan nə olduğunu soruşanda dan ulduzu olduğunu demişdi. Günəş sisteminin sayca ikinci planeti, Roma mifologiyasının gözəllik ilahəsi - Venera, el dilində Dan ulduzu kimi tanındığımız parlaq göy cismi.

Həqiqətən, gözəl ulduzdur. Ən gözəli o idi ki, məhz bu tanışlıqdan sonra əlahəzrət ulduza şeir icad etmək fikrinə düşmüşdüm. Nə yazıq ki, məktəbə getmədim. Hərflərlə tanışlığım yox idi. O səbəbdən də şifahi formada şeirə bənzər “nə isə” yarada bilmişdim.

Uşaq bağçasına getdiyim vaxtlarımda yadımdadır ki, müəlliməmiz hər gün birimizdən nağıl danışmağı tələb edirdi. Günlərin bir günü növbə gəlib mənə çatdı. İlahi, mən nə edim? Bildiyim bütün nağılları uşaqlar danışmış, mənə heç nə qalmayıb. Ağlımda heç nə olmadan müəlliminin yanına qədər getdim, xırda bir süjet gözlərim önündə canlanmağa başladı. Təsəvvür edirsiniz, danışdığım hadisə uşaqların o qədər xoşuna gəlmişdi ki, 3-4 gün ard-arda mənə lövhəyə çıxarırdılar ki, nağılın ardını danışım. Bir sözla, bu nağıl ilk serial işim olub.

Ədəbiyyata gəlişimi iki mərhələyə ayırıram. 2003-cü il Təbrizdə “Körpü” jurnalında dərc olunduğum tələbə vaxtlarım. Həmin illərdə ara-sıra “Yeni Azərbaycan” qəzetinin ədəbiyyat əlavəsində, “Ulduz” jurnalında, “Sirdaş” qəzetində görünürdüm. O vaxtlar şeiri, poeziyanı hobbii olaraq, məşğuliyyət kimi qavrayırdım. Həm də özümə qarşı o qədər tənqidi münasibətim var idi ki, çox görünməməyə üstünlük verirdim. Hələ özündən, sözündən tam əmin deyildim. Elə o səbəbdən də 2005-ci ildən sonra tamamilən ədəbi meydandan uzaqlaşdım. Şans yaransa belə heç yerdə dərc olunmamağa üstünlük verdim.

Növbəti mərhələdə - ədəbiyyata gəlişim 2012-13-cü illərə təsadüf edirdi. Hə, bu mərhələdə mənə çox şey artıq aydın idi. Bu mərhələyə qədər Günel artıq mütaliəli, ədəbiyyatdan xəbəri olan, dünya ədəbiyyat dərgilərini, ədəbi prosesi izləyən Günel idi. Özünə əmin, savadına, intellektinə güvənən Günel idi. Bax, bu Güneli bəyəndiyim üçün ədəbiyyatda qalmağa qərar verdim.

- Sözün gücünü, təsir imkanlarını daha çox nədə görürsünüz?

Sözün təsir imkanı böyükdür, sözün enerjisi mövcuddur. Bir əsas şərt də var. Sözü dinləyən kimdir, sözü danışan kimdir. Bu, vacib şərtidir. Məsələn, eyni mənəni, eyni sözü cahil bir cür başa düşə bilər, kamil tamamilən ayrı cür anlaya bilər. Ona görə də cahilin, anlamazın əllərində kitabın olması əslində həm də çox qorxuludur. Mən hətta dini mətnlərin belə düşüncəsi, elmiliyi olmayan insanlar tərəfindən oxunmasının tərəfdarı deyiləm.

Şəxsiyyəti bütöv olanın, həyatı düzgün olan adamın sözü də, temperamenti də özü kimi qətiyyətli olur. Belə adamın arxa-

sınca ordu gedər. Belə adamın dilindən çıxan sözlər dua kimi kütlə tərəfindən qəbul-lanar, şəfa olar beyinlərçün.

Söz savaşı da kəsə bilər, sözla savaşa başlamaq da olar. Uyğun olmayan ifadə, yerində deyilməmiş söz fəlakət yarada bilər. Acı söz qəlb yaralaya bilər. Qılıncdan bəzər kəsər. Ümumiyyətlə, sözla oyun oynamaq olmaz.

Sözünün qiymətini bilən adam onu hər çatanın yanında xərcləmir. Məsələn, mənə tanıyanlar bilir ki, hər adamla ünsiyyət saxlamıram. Fikirlerimi bölüşürəm. Dediym fikrə tamamilən başqa rəngdə reaksiya gərəkəndə və şəxslərin dediklərini öz anladığı səviyyədə analiz edildiyini müşahidə edəndə “doğru deyirsən” sözündən başqa bir söz işlətmirəm. Ya da sadəcə gülümsəyirəm. Heç kitablarımın belə hər adamın əlinə düşməsinə istəmirəm. Belə bir qərribə xasiyyətim var. Sözün nə olduğunu bilənlərin yaradıcılığımla tanışlığını istəyirəm. O insanlar ki, sətirlerimi düşünə-düşünə oxuyurlar. Yazılarıma, yaradıcılığıma qiymət verirlər.

- Heç olubmu ki, söz adamı olmağınız üçün peşman olasınız?

Yox... yox. Mən peşman olsaydım o dəqiqə buraları tərk edərdim. Qələmi əlimdən atardım. Bağlayardım ədəbiyyat adlı kitabı. Olduqca konkret adamam. Nəyisə ya istəyirəm, ya da istəmirəm, vəssalam.

“Sözün yükü ağırdır”, nə bilim “sözün gücü” kimi pafostik kəlmələri tamamilə kənara atıram. Çox şadam ki, qələm sahibiyəm. Həqiqi mənada yazı bilərəm, düşün-dürməyi bacarıram. Bilgiləndikcə daha çox acizləşirəm. Sokratın söylədiyi “mən bilərəm ki, heç nə bilmirəm” ifadəsini praktik olaraq hiss edirəm. Oxuduqca, kimiləşdikcə özümü o qədər aciz hiss edirəm ki, elə bilərəm beynim bomboşdur.

- Bir yazıcının, şairin sosial durumu yaxşılaşdırmaq üçün dünya ədəbi mühitində hansı təcrübələrlə tanışsınız?

Müəyyən yerində olmayan düşüncə tərz, yersiz baxış bucağı var insanların. Ən çox da bizim cəmiyyətdə belədir. Məsələn, zəngin adamlarheç vaxt istedadlı ola bilməz kimi düşüncənə adamlar var. İstedad komada doğulmalıdır kimi absurd fikir sərgiləyənlər var. Və yaxud şair mütəlaq içki düşkünü olmalı, tufeyli həyat-tərzi keçirməli, üst-başı bərbad vəziyyətdə olmalıdır obrazını beyinlərində yaradan insanlar var. Bəziləri bu düşüncəni praktik olaraq, görüntü kimi də sərgiləyirlər. Belələrində elə gəlir ki, üst-başı təmiz, ütülü, səliqəli, zövqlü, baxımlı insanlar heç vaxt istedadlı ola bilməz. Onlar düşünür ki, insanın xarici görünüşü yaraşıqlıdırsa onun qələmi şübhə altında olmalıdır. Belələrinin yadına Yusif peyğəmbəri salmaq istəyirəm. Əxlaqı, əməli, ağılı, üzü gözəl olan Yusifi.

İndi gələk sosial məsələlər üzərinə. Azərbaycan reallığına baxaq. Azərbaycan ədəbiyyatında söz adamı olaraq, yazıçı, şair olaraq var olmaq könüllü missiyadan başqa bir şey deyil. Bəli, biz yazı yazmaq-la dolana bilmərik. Yeni sırf qələminlə ailəni dolandırmaq fikrinə düşmüşsənsə bu, səndə alınmayacaq. Jurnalistika sahəsinə yuvarlanarsansa köşə basqısı ilə üzleşərək ədəbi bacarığının məhv olmasını zərər-zərərə hiss edəcəksən. Dolanışiq, maddiyyat məsələsi önə keçəcək, sən isə ədəbiyyat sevdasından könüllü olaraq imtina etmiş olacaqsan. Bəs nə etməli?

Ekkermanın “Höte ilə söhbətlər” kitabını oxuyanda elə bilirdim ki, onun təsvir etdiyi

zəngin evin içində mən də gəzişirəm. Divardakı divar kağızlarına qədər görürəm. Hötenin əyləşdiyi rahat kreslonu hiss edirəm. Nahar etdiyi masanı görürəm. Şamdanlar belə gözüm önündə canlanırdı. Bu təsvirlər vasitəsilə mən Hötenin zəngin evini addım-addım gəzmişəm. Gələn məktublarını belə onunla birgə açıb oxumuşam. Təsəvvür edirsiniz?

Höte dünya ədəbiyyatı zirvəsində dayanan, sağlığında klassikaya çevrilən şəxs idi. O, filosof idi. Zəngin ailədə dünyaya gəlmişdi, məmur idi, dahi idi. Onun vətəni

yetişdirdiyi dahinin dəyərini bilirdi. Höte xalqının, dövlətinin əlləri üzərində yaşayırdı. Desəm ki, gəlin, haqqımızı tələb edək, yazıçılara qarşı münasibətin dəyişməsinə, onların dolanışığının yaxşı olmasını tələb edək, alınmayacaq. Çünki dünya səviyyəsində ədəbiyyat kapitalist rejiminin meyarlarına artıq uyğunlaşıb. Nəşriyyatlar ədiblərlə birgə işləyərək müəlliflərdən pul qazanırlar. Həm də müəllifi dolandırirlər. Həmin yazıçıların işi yalnız yazmaqdır. Madiyyat, “ailəmi nə ilə saxlayacağam” məsələsi ilə şəxslər məşğul deyillər. “Sakit ol, cənab yazıçı. Sən beyninin şirəsini boş, mənasız işlərlə, məişət problemləri ilə tükətmə. Gücünü, enerjini yaradıcılığa həsr elə” deyir dünya nəşriyyatları. Zamanla belə bir mexanizm bizdə yaranmalıdır. Əgər mənim şairim, yazıçım məişət problemləri ilə yaradıcı beynini məşğul edirsə və yaxud özünə aid olmayan sahə ilə özünü tükədirsə demək ki, Nobel hələ Azərbaycana gəlməyəcək. Çünki mənim məmur yazıçım belə bir başqa yöndə olan problemlərlə özünü tükədir.

Bir də bizdə rahat ədəbi ortam yoxdur. Paxıllıq insanların qəlbini elə yoluxdurub ki, şəxslər bir-birinin sevincinə şərək ola bilmirlər, hamı bacardığı qədər həmkarının ayağından dartır. “Niyə o... niyə?” lazımsız düşüncələri ilə məhv edirlər özlərini. Bədbəxtsindir.

İnanın, bu dövlətin məmuru sözdə yox, əməldə vətənpərvərlik nümayiş etdirsə, az yesə, gözünü dünya malına kor etsə, sadə həyat tərzini sürsə hamıya çörək çatır. Pulunu hərəmxanalara, sevgililərə, aqnalara, yox, iki gənc şairin kitabının dərcinə yönləndirsə, beş tələbəni xaricdə oxutdursa, Azərbaycanda yaşamaq hamıya asan olar. Bax, biz bu təkəkkürə yüksələndə xalq olacayıq. Bayağı vətən şeirləri özləri üçün qalsın. Vətən, vətəndaşlıq bir-birinə edilən dəstəyə deyilir. Gəlişi gözəl sözlərə, yox.

- Kitabın, qəzetin, jurnalın müasir texnologiyaların imkanlarına uduzduğunu

qəbul edirsinizmi? Yoxsa bu belə deyil?

Bu belə deyil. Ümumiyyətlə, texnologiya ilə kitabın müqaisə edilməsini doğru hesab etmirəm. Hərəsinin öz imkan dairəsi var. Elektron imkanlar praktiki, cəldir. Bunun üçün kitabxanaya getməyə ehtiyac yoxdur. Məsələn, elektron audio kitablar dinləyirəm. Birdən yadıma hansısa bədii mətn düşür PDF-ni tapıb oxuyuram. Amma diqqətimi çox çəkən kitab olduqda onun mütəlaq kitab variantını axtarıb tapıb kitabxanaya əlavə edirəm. Kitab bolluğunu deyil, mənə dəyəri olan kitabların kitabxanamda yer tapmasına xüsusi həssaslıqla yanaşıram. Keyfiyyətə, mahiyyətə üstünlük verirəm.

- Ədəbi mükafatlara münasibətiniz...

Münasibətim çox əladır. Yazıçı ona olan qiyməti başqa necə anlaya bilər ki? Əlbəttə, real mükafatlardan söhbət gedir. Məsələn, günlərin bir günü “Ədəbiyyat qəzeti”nin düzənlədiyi tədbirə dəvət olunuram. Heç nədən xəbərim yoxdur. Məlum olur ki, qəzetdə yayımlanan kulturoloji yazılarıma görə “Əli bəy Hüseynzadə” mükafatına layiq görülmüşəm. Möhtəşəm deyilmi? Və yaxud “İlin gənc yazıçısı” adına “Gənclər günü” ərəfəsində layiq görülmək, gözəl deyilmi? Lazımdır. Mükafatlar mütəlaq lazımdır. Həqiqi, pulla satın alınmayan, tərəfkeşliklə verilməyən hər şey gözəldir.

- Dünya ədəbiyyatından hal-hazırda oxuduğunuz əsərlər...

Hal-hazırda Azərbaycanın mühacir jurnalisti və yazıçısı Məhəmməd Əsəd Bəyin (Lev Nussimbaum) paralel olaraq üç kitabını: “Allahu Əkbər: İslam dünyasının yüksəlişi və tənəzzülü”, “İl Nikolay: Bənövşəyi dustaq” və “Qafqaz” kitablarını oxuyuram.

Qeyd edim ki, mən bədii əsərlər elə də çox oxumuram. O baxır mənim ruh ehtiyacına. Həm də özüm ədəbiyyatçı, yazar olduğum üçün ədiblərin fikir toplusunun beynimə daxil olmasına imkan vermərəm. Çünki əsərə əsər olaraq yox, yazıcının yazı manerası, texnikası, əsəri düzənləməsi olaraq baxıram. Bu texniki ünsirlər xəritə olaraq qarşımda açıldığından əsərdən zövq almağa çox vaxt mane olur. Çox əsərləri audio kitab şəklində dinləyirəm. Rus elektron ədəbiyyat portalları xəzinədir.

Har halda, oxuduğum zamanlar da olur. Məsələn, ruhumun qadın tərəfi gələndə incə, sevgi-məhəbbət dolu əsərlərə ehtiyacım olur.

Həmin an Andre Moruanın “Yad qadına məktubları” mahiyyətli əsərlər mənə maraqlı, estetik, həzin zövq verə bilər. Ruhumun kişi qoluna kökləndikdə isə Tarlenin “Napoleon”u qarşımda dayanır. Heradotun “Tarix” kitabı və yaxud elmi, fəlsəfi traktatlar, ensiklopediyalar qarşımda dayanır. Bir-nəfəsə oxuyuram onları. Sonra uzun müddət susuram. İndiki kimi.

-Son olaraq söz haqqında sözünüz...

*Ey xəstə könül, dərdinə dərman tələb etlə,
Gər can dilər isən, yeri, canan tələb etlə.
Çün Xizr həyatı-əbədi bulmağ umursan,
Can təndə ikən çeşməyi-heyvan tələb etlə.
Ey bülbül-qüdsi, nə giriftari qəfəssən,
Sındır qəfəsi, təzə gülüstan tələb etlə.
Div ilə müsahib olanın dinə xətdir,
İnsanə iriş, söhbəti-rəhman tələb etlə.
Gər bəndeyi-talibsenü mətlub dilərsən,
Fərmanə boyun sun, ulu sultan tələb etlə.
Ərkansız olanlarla rəfiq olma, Nəsimi,
Yol əhli gözət, sən ədəb-ərkan tələb etlə...*

Söhbətləşdi:
Tural Cəfərli